

Türkiye Elektrifikasyon Davasının Ortaya Çıkardığı Bazı Problemler

Jean-Claude MURATET
(Electricité de France Mühendislerinden)

Çeviren:
Ayhan ERKAN
Y. Müh. E.E.İ.

1 — Giriş :

Harp sonu devresine kadar, Türkiye'de elektrifikasyon, kendi santralleri ile beslenen bazı büyük şehirler ve mahdut sayıda sanayi inhisar etmişti.

Bölge çapında bir elektrifikasyon, ancak son on sene zarfında başlamış, bu devre içinde takriben bir milyon kW kurulu güçde hidrolik ve termik santrallerle, bu santralleri aralarında birleştiren ve büyük şehir ve sanayi istihlak merkezlerine bağlayan bir enterkonneksiyon şebekesi tesis edilmiştir.

Bu şekilde, on, oniki senelik bir devre içinde, istihsal imkânları üç misli artmış ve 2000 km 154 kV'luk ve 650 km 66 kV'luk bir enerji nakil şebekesi yeniden kurulmuştur.

Bu hatlar, aşağı yukarı tamamen, Kuzey-Batı ve Batı Anadolu Bölgelerinde toplanmış olup bu iki şebeke, önümüzdeki sene aralarında enterkonnekte edilecektir.

Şebekenin sahasını genişletecek yeni hatlar, bu arada Konya ve Kayseri irtibatları önümüzdeki senelerde inşa edilecek, bu şekilde 154 kV'luk şebekenin uzunluğu 1962 de 3000 km'ye ulaşacaktır.

2 — Şebekelerin bünyesi:

Santrallerin ve enerji nakil şebekesinin tekâmülü, ancak bu enerji, tevzi şebekeleri vasıtasıyla, müstehlike ulaştırılabildiği takdirde bir manâ ifade eder. Hakikaten, Kuzey-Batı Anadolu'da tesis edilen yeni enerji istihsal merkezleri, şimdiye kadar, yalnız büyük sanayi komplekslerinin ve büyük şehirlerin beslenmesinde ve ekseri hallerde de bu istihsal, eski ve iktisadî olmayan santrallerin istihsalı yerme kam olmada kullanılmıştır.

Batı Anadolu Bölgesinde ise, santrallerin istihsalı çok kısa zamanda, tevzi imkânlarını aşmış, o derecedeki 1957 senesinde işletmeye gir-

miş olan Soma termik santrali, Kemer ve Demirköprü hidrolik santrallerinin istihsalı hali hazırdaki istihlake cevap verebildiğinden, devre haricine alınmıştır.

Bu durum, hiçbir zaman istihlakın doymasına tekabül etmemekte, fakat tevzi şebekesinin istihsal imkânlarına muvazi olarak tekâmül edemediğini göstermektedir.

Türkiye enerji şebekesinin bünyesi incelendiğinde, enerjiyi asıl potansiyeli haiz müstehlike ulaştıracak, orta gerilim şebekesinin mutlak eksikliği ile karşılaşmaktadır. Hakikaten, 1 Ocak 1961 istatistikleri, büyük şehirlerin OG yeraltı şebekeleri (1990 km) istisna edilirse, Türkiye'de yalnız 366 km tevzi şebekesinin mevcut olduğunu göstermektedir (1).

Büyük şehirlerin şebekeleri de dahil edilse bile, OG tevzi hatlarının uzunluklarının toplamının (2360 km), enerji nakil hatlarından çok daha az olduğu görülmektedir (3700 km) (2).

Alçak gerilim şebekeleri ise, şehir ve kasabaların tevzi sistemleri dahil olarak, 10.800 km hava hat ve kablo ihtiva etmektedir.

Bu değerler, nüfus ve yüz ölçümü bakımından Türkiye ile takriben aynı mertebede olan Fransa'ya ait değerlerle mukayese edilebilir.

1 Ocak 1961 de Fransız şebekesi şu hatları ihtiva etmekteydi:

- 52.000 Km enerji nakil hattı,
(22.000 km 150 kV ve yukarısı olmak üzere)
- 290.000 Km OG hattı.
- 485.000 Km AG hattı.

Görüldüğü üzere, nisbetler, 1 km YG hattı için, 6 km OG hattı ve 9 km AG hattı civarındadır.

Eğer bu nisbetler, halen Türkiye'de mevcut YG hatları uzunluğuna tatbik edilirse, aşağıdaki değerler bulunur :

- (D) EİE istatistikleri (Türkiye Elektrik Enerjisi İstatistik Bülteni 1959) Sayfa 117.
- (2) 66 kV hatlarla, aynı enerji nakil vazifesini gören 700 km. 33 kV'luk hat dahil olarak

3.700 x 6 = 22.000 Km OG hattı,

Bu değer halen mevcut hat uzunluğunun 10 mislidir.

3.700 x 9 = 33.000 Km AG hattı ve kablo, Bu değer de mevcut şebeke uzunluğunun üç mislidir.

3 — Bir OG enerji tevzi şebekesi kurulması zarureti :

Yukarıda yapılan bu mukayeseler, tabiatıyla dır ki, Türkiye'ye tam tatbik edilmelidir, demek değildir. Bu mukayesenin gayesi, bilhassa OG dağıtım şebekelerinin noksanlığına ve nisbetsizliğe işaretir

Buna sebep muhtemelen, bir taraftan büyük sanayinin beslenmesine mutlak Sur öncelik verilmiş olması, diğer taraftan da enerji dağıtım fonksiyonunun Belediyelere bırakılmış olmasıdır.

Bunun neticesi olarak da, yalnız önemli kaynak ve imkânlarla sahip büyük şehirler, dağıtım şebekeleri tesis edebilmişlerdir

Bazı kasabalar da bu yolda gayret göstermişlerse de sayıları çok mahdut kalmıştır. 1959 da 40.000 köyden yalnız 142 sinde elektrik mevcut olup, bunlardan ancak 13 ü sistemden beslenmekteydi. (1).

Türkiye'nin memleket çapında elektriklenme alanında, ilk gayretini, yaratmak istediği sanayinin beslenmesine ve ilerdeki bir umumî elektrifikasyonunun enfastrüktürünü, teşkil edecek bir enerji şebekesinin tesisine teksif etmiş olması gayet tabiidir.

Bu temel teçhizatlanmanın önümüzdeki senelerde, hızla artan bir tempo ile devam etmesi gerekir, ancak, bunun tedricen bütün memleketi kaplıyarak, her köşe ışık ve kuvvet getirecek ve küçük sanayinin buralarda yerleşmesini temin ederek büyük şehirlerde yığılmayı önleyecek, bir umumî enerji dağıtım şebekesiyle tamamlanması da zaruridir.

Bu hususta sarfedilmesi gereken teknik ve malî gayret çok muazzam olacaktır

Köyler arasındaki ortalama mesafenin, 10 km civarında olduğunu kabul edersek, tesisi gereken 50 ilâ 100 000 OG/AG dağıtım postasının beslenebilmesi için, 400.000 km civarında OG hattının inşası gerekecektir. (2).

Bu ise, bu dağıtım şebekesini besleyecek YG/OG postaları ve YG hatları ile, her kasabada tesisi gereken AG şebekesi hariç olarak takriben 10 milyar TL lik bir investismana ihtiyaç var demektir.

(1) EİE İstatistikleri S 171

(2) Fransa'da 38 000 köyü beslemek için, 185 000 OG/AG dağıtım postası mevcuttur. Bu durum, birçok bölgelerde evlerin köyler şeklinde gruplanmamış fakat küçük topluluklar halinde, araziye dağılmış olmalarından ileri gelmektedir

Memleket sathının elektrifikasyonu, bu bakımdan, tamamlanması çok senelere mütevakıf, çok ehemmiyetli bir problem olarak ortaya çıkmaktadır.

Elektrifikasyonun, sosyal ve ekonomik bakımlardan elverişli ve bilhassa halen, OG şebekesinin istinat edeceği, enerji nakil şebekesinin mevcut olduğu bölgelerden, başlaması en uygun yol olacaktır.

Eğer, önümüzdeki on sene için, köy ve kasabaların dörtte birinin elektrifikasyonu gaye olarak kabul edilirse, ortalama olarak her sene 10 000 km OG hattının, 1000 OG/AG dağıtım postasının ve muhtemelen de 2 ilâ 3000 km AG hattının inşası gerekecektir. (1)

Bu ise ,organizasyon, teknik ve malî olarak uçlu bir problemi ortaya çıkarır.

4 — Organizasyon problemi :

Yukarıda, enerji tevzi meselesinin, şimdiye kadar, Belediyelerin inisyatıvıyla, ancak mahallî olarak ele alındığına işaret edilmiştir.

Bu usulün umumileştirilmesi, memleket yüzeyini tedricen örtecek bir umumî tevzi şebekesinin tesisi hususu ile bağdaşmamaktadır.

Şöyle ki, bu şekilde bir sistemin etüd, tesis ve işletmesinin, aynı zamanda sanayi ve umumî dağıtım sistemlerini besleyecek memleket çapında homojen bir topluluk yaratabilecek ve bunun yanında enerji istihsal ve nakil imkânlarını da haiz tek bir Müessese tarafından deruhte edilmesi lâzımdır.

Kurulması birkaç seneden beri düşünülen, bu şekilde bir kurum, muhakkak ki, yakm bir zamanda tahakkuk edecektir

Bununla beraber, mevcut teşekküller çerçevesinde şehir ve kasaba elektrifikasyonuna, sanayi müşterilerini beslemek üzere tesis edilmiş olan hatlardan, o civardaki meskûn mahalleri beslemek için' istifade etmek suretiyle, derhal, beklemeden başlamak lâzımdır.

Her, YG/OG transformatör merkezinin tesisinde, OG hatları OG/AG dağıtım postaları ve civardaki kasabalarda AG şebekesinin tesisi plânını, kademe kademe ele almak gerekir.

Bundan başka, bir sanayi abonesinin beslenmesi ve irtibatı için tesis edilen her OG hattının, müşterinin takati YG/OG postasından itibaren ayrı bir beslemeyi icap ettirecek seviyede olmadığı takdirde, müstakbel bir tevzi şebekesinin bir kısmı olarak telâkki edilmelidir.

Bu vesile ile de, hat güzergâhındaki kasabaların geciktirilmeden bu hattan beslenmesi lâzımdır.

(1) Türkiye için, AG hatları nisbeti, nüfusun köylerde toplu durumda olması bakımından, Pransa'dakinden daha küçük olacaktır.

Böyle bir politikanın sosyal faydası aşikârdır. Ancak bu usulün, hattın muhtemelen uzun bir zaman, muattal kalacak kapasite marjının, bir an evvel kullanılmasını sağlamak gibi, önemli iktisadî faydası da vardır.

Ancak bunun için, tabiidir ki, hattı inşa eden müessesenin, bedeli OG hattının kendisi için inşa edildiği müşteriye yüklenemeyecek, ilâve teçhizat masraflarını, karşılayabilecek malî imkânlarla sahip olması lâzımdır.

Bundan başka bu Müesseselerin, bu şekilde tesis edilen umumî tevzi sistemlerini işletecek bir servise sahip olmaları da gerekir.

Böyle bir servis tabiidir ki, geniş olarak Türkiye Enerji Kurumu tesis edildiğinde kurulacaktır. Ancak halen mevcut müesseselerin çerçevesi dahilinde böyle bir servisin kurulması faydasız olmayacak, bilâkis müstakbel Kuruma yetişmiş personel ve edinilmiş tecrübe getirmek bakımından faydalı olacaktır.

5 — Teknik problemler :

Umumî bir tevzi şebekesinin, kısım kısım inşası, ortaya çok önemli teknik problem çıkarır.

İnşa edilen muhtelif tesislerin karakteristiklerinin, yalnız hali hazırdaki şartlar bakımından değil, fakat ileride umumî bir sistem muvacehesinde oynayacakları rol bakımından da çok dikkatle incelenmesi gerekir.

Bu karakteristiklerin, tesislerde büyük tadilat icap ettirmeden, ilerisi için geniş inkişaf imkânları sağlayacak toplam minimum maliyet elde edilecek şekilde seçilmesi gerekir.

Şebekenin teknik homojenliği, üzerinde başlangıçtan itibaren önemle durulması gereken çok ehemmiyetli bir meseledir.

Ortaya çıkan, standardizasyon problemleri arasında, en önemlisi gerilimlerin seçimidir.

Enerji tevzi şebekesi pratik olarak daha başlangıç devresinde olduğundan, orta gerilimin seçimi bilhassa önemlidir.

Orta gerilimin yerine göre 33 veya 15 kV olarak seçilmesi usulü yerine, bundan vazgeçirilerek, tek bir standard orta gerilim seçilmesinin mümkün olup olmayacağını etüdü, incelenmeğe değer bir husustur.

15 kV, YG/OG postaları etrafında zayıf ve çoğaltılması masraflı olan bir besleme sahası teşkil eder. 33 kV bu mahzuru arzetmez. Ancak buna mukabil, OG şebekesi tarafından beslenecek olan çok sayıda ve küçük güçteki OG/AG transformatörlerinin fiatı daha alçak bir gerilimden çok fazla olur.

33 kV ve 15 kV şebekelerin superpozisyonunun ekonomik bir çözüm tarzı olmadığı da muhakkaktır.

Bu bakımlardan, 33 kV ile 15 kV arasında bir ara gerilim çok daha iyi bir çözüm tarzı olacaktır. Meselâ, 15 kV'a nazaran 1,8 misli fazla bir besleme imkânı arzeden ve aşırı izolasyon masraflarına yol açmayan 20 kV, uygun bir değer olabilir.

Gerilimin seçimi haricinde, iletken kesitleri, transformatör kuplajları, korunma sistemleri vs. mevzularında da standardizasyon çok önemli bir mevzudur.

6 — Envestisman problemleri :

Bütün sahalarda olduğu gibi, elektrifikasyon sahasında da tesislerin inşası malî imkânlarla bağlı bir husustur.

Şimdiye kadar malî kaynaklar mahallî veya millî olarak daima âmme kaynakları olagelmıştır (1).

Bu kaynaklar :

- Devlet gelirleri,
- İşçi sigortaları, Emekli Sandığı gibi teşekküller fonları,
- Mahdut miktarda ve son zamanlarda kısmen mecburî olan Devlet istikraz ve bonoları,
- Yabancı krediler,
- Enflasyon,

dur.

Elektrik hizmetini ifa eden Müesseselerin, oto finansmana imkân verecek bir tarife sistemi tatbik etmeleri beklenebilirdi, fakat halen tatbik edilmekte olan tarifeler ekseriya ne bir yenileme ihtiyatının toplanabilmesine ne de faiz miktarlarının karşılanabilmesine imkân verebilecek şekildedir.

Devletin, ya sosyal ve iktisadî bakımdan direk malî rantabilitesi olmayan karakterleri dolayısıyla (mektepe, hastahane, yol, sulama v.s..) veya büyük investisyonlara ihtiyaç gösteren yeni faaliyet sahaları açmak için, finanse etmeğe mecbur olduğu sektörlerin ehemmiyeti ve çokluğu gözönünde tutulursa, faaliyet sahaları bakımından, işletme masraflarını ve inkişaf ihtiyaçlarının bir kısmını karşılamak mecburiyetinde olan müesseselerin, oto finansman veya müstehliklerin masraflara iştirak yolu ile icap eden investisyonları sağlamaları yerinde olacaktır.

Bu şekilde, bu müesseseler bir sanayi teşekkülünün iyi işlemesi için ihtiyacı olan otonomi ve suplesi haiz olacaklar ve bundan başka sıhhatli ve dengeli malî bünyeleri dolayısıyla kredi sahibi olarak hususî sermayeyi celp edebileceklerdir.

(1) Mahallî müstehliklerin teşkil ettiği bir şirketin inşa ettirdiği, Adana civarı elektrifikasyonu müstesna olarak

Bu durumda Devletin karşılaması gereken malî yük hafifleyecek ve iktisadî bir ferahlık doğabilecektir.

Elektrifikasyon sahasında ise, çok büyük envestismanlara ihtiyaç gösteren santral ve bilhassa çok maksatlı olarak tesis edilen hidrolik enerji istihsal merkezleriyle enerji nakil şebekeleri inşaatının şimdiye kadar olduğundan ayrı Devlet'den başka bir kaynaktan karşılanabilmesi, yakın bir istikbalde tasavvur edilebilecek bir husus değildir.

Buna mukabil, bu tesislerin büyük menfaat bekleyen müstehliklerden de, kendilerini beslemek üzere inşa edilen bu tesislerin masraflarına geniş çapta iştiraki beklemek en meşru hakdır.

Bu şekilde bir finansman, tabiidir ki, hiçbir zaman bu tesislerin ammeye ait olmasına, umumî bir sistem içine alınarak bunlardan itibaren AG dağıtım sistemleri ile sair başka abonelerin de beslenmesine mani teşkil etmez.

Bu hususda yeni tesislerin inşasına iştirak etmiş olan abönelere, yeni bağlanacak her abönden talep edilecek olan bir meblâğı ödemedilerde, talep edebilecekleri bir gücün garanti edilmesi gibi bazı hakların tanınması, kâfi gelecektir.

Umumî şebekelerin bu şekilde finansmanı yeni olmayıp, birçok memleketlerde kullanılmakta ve bu şekilde teşhizatlanma masraflarının önemli bir kısmı karşılanmaktadır.

Bu husus, başka bir yönden, ekonomik olarak, büyük müstehliklerin yerlerinin seçimini tâyin bakımından da, yerindedir.

7 — Tarifeler ve oto - finansman :

Bir tarife hazırlanması konusu iktisadî ve malî meselelere çok yakından bağlı bir hususdur.

Bu bakımdandır ki, önce bu meseleye uzaktan ve yakından bağlı hususların ele alınmasını yerinde olacaktır.

Muhtelif konuların incelenmesi, âmme malî kaynaklarına mümkün olduğu kadar az yük olarak, tesislerin inkişafını kolaylaştıracak, zatî finansman imkânlarının aranması gerektiğini göstermiştir.

Bu imkânlar meyanında, tarifeler dolayısıyla, işleme masraflarından artı kalacak tahsilat miktarına istinat eden oto finansman, en önde bir mevki işgal etmekte fakat buna mukabil ortaya bazı nazik meseleler çıkarmaktadır.

Her şeyden önce, hangi kâr seviyesinden itibaren hakikaten otofinansman vardır?

Elektrik istihsal eden bazı Müesseselerin muhasebelerinin tetkiki, istihsal maliyeti adı altında toplanan masrafların, yakıt, malzeme, işçilik, tesislerin amortismanı gibi direk masraflardan başka tesis masrafları ile ticarî masraflar ve fa-

iz miktarlarını da ihtiva etmesi gereken hakikî işletme masraflarının, ancak bir kısmını ihtiva ettiğini göstermiştir.

Müessese tarafından istikrazların faizlerinin dahil olarak her sene yapılan masraflar, prensip bakımından bir müşkülât arzetmez ve muhasebece kolayca ifade edilebilirse de, çok cepheli kompleks bir mefhum olan amortismanlar için durum aynı değildir.

Bu, bir taraftan, elemanların kıymetinin tedricen azalmasının, bilançonun aktifinde ifade edilmesidir. Ancak, bu kıymetlerin bir mâna ifade edebilmesi için, müşterek bir birimle ifade edilmesi gerekir. Halbuki paranın zamanla kıymet değiştirmiş olması dolayısıyla, her sene eski değerlere, yani envestismanların ve amortismanların halî hazırdaki para değeri üzerinden ilâve edilmesi ile iktifa edilmesi halinde, durum böyle değildir.

Diğer taraftan, işletme hesaplarında masraflar hanesine kaydedilen senelik amortisman miktarı, tahsilattan bir kısmının, ya belirli bir sene sayısı sonunda yok olacak tesislerin, inşasına imkân verilmiş olan sermayelerin tedricen geri ödenmesi veya çok uzun bir zamandan önce bu geri ödemenin mevzubahis olmadığı elektrik sanayiinde olduğu gibi, her tesisi ekonomik kullanma imkânları sınırına ulaştığı zaman eşdeğer kapasitede yeni bir tesisle ikâme etmeye imkân verecek bir ihtiyat meblâğının toplanması maksadıyla, ayrılmış olduğunu ifade eder.

Görülüyor ki, bu noktâ nazar muvacehesinde, amortismanın tesislerin ilk kıymetlerine değil, fakat istikbaldeki yeniden yerine koyma değerine bağlı olması lâzımdır.

Bu iki noktâ nazar neticesi olarak, her sene para kıymeti değişimlerine veya tercih edilirse, teşhizat fiyatına göre, aktif kıymetlerin ve kümüle amortismanların tashihi olarak tekrar değerlendirilmesi mecburiyeti ortaya çıkar. Ancak bu şekilde sene içersinde bulunacak değer, teşhizatın yenilenmesi için devalüe olmuş bir kıymete göre değil fakat halî hazırdaki değerlere istinat ederek, ayrılması gereken meblâğa tekabül eder.

Tabiidir ki, ancak teşhizatın yenilenmesi anında, hakikaten sarfedilecek olan ve bu şekilde ayrılan meblâğ, muvakkat olarak Müessesenin malî devresine sokulacak veya yapılan istikrazların ödenmesinde kullanılabilecek ve bu şekilde de produktif olacaktır. Kümüle faiz ise, yerins yenisini koyma değeri ile tesisin ömrü arasındaki oran olan, amortisman senelik malî tutarı ile ihtiyat meblâğın biriktirilmesi ile kullanılması arasındaki zaman farkından husule gelen mürekkep faiz de hesaba katılarak bulunan, yenileme senelik iktisadî bedeli arasında, mevcut marja tekabül eder.

Bu bakımdan, yerine yenisini koyma değerleri üzerinden muhasebesi yapılan amortismanların, tarifelerde hesaba katılmasının, belirli bir oto - finansman marjı teşkil ettiği söylenebilir.

Bu marj normal olarak, muhasebe tarafından ayrılmaz. Zaten bunun bir tesis finansmanı teşkil etmediği, fakat devamlı olmayan karakteri dolayısıyla, biri diğerinin tam aksı olmadan daha ziyade Müessesenin döner masraflar fonunu finanse ettiği kabul edilebilir.-

Her şekilde elektrik Müesseselerinin normal inkişafını temin etmeğe matuf sermaye ihtiyaçları, çok daha önemli bir oto - finansman kısmının ayrılmasını mecbur kılacak durumdadır. Tabiidir ki, Müessesenin bütün malî ihtiyaçlarını bu yoldan karşılamak düşünülemez. Zira, bilhassa çabuk inkişaf devresinde, senelik envestisman ihtiyaçları asıl işletme masraflarının seviyesine ulaşabilir ve hattâ geçebilir.

Bu durumda, inkişafı frenleyecek ve müstehlikli hatalı olarak, fiatı bu tarzda yeni envestisman hissesi ihtiva etmeyen başka enerji kaynaklarını tercih etmeğe sevkedecek, bir tarife yükselmesi olur.

Makul bir oto - finansman marjının tâyini, bunun bir yandan rakip enerji şekillerinin durumuna ve bir yandan da umumî envestisman imkânlarına bağlı olması bakımından, oldukça güçtür.

Bununla beraber, bu marj için, Müessesenin dışarıya faiz ödenmesi icap ettirmeyen devamlı sermaye -miktarının, tâyin edilecek bir faiz hadine (meselâ % 3 ilâ 6 arasında) göre hesap edilecek faizine tekabül eden, bir alt sınır tesbit edilebilir.

Bu şekilde tarifeler, envestismanların toplamı istikraz ile finanse edilmiş gibi, Müessese muhasebesinin vereceği maliyet fiatına tekabül edecek seviyede olacaktır.

Bu durum, yalnız malî bakımdan makul değildir. Ayrıca hakikatte de hesabında, yalnız ödenen faizlerin değil fakat Müessesenin zatî kay-

nalarının faizinin de nazarı itibare alınması gereken istihsal ekonomik değerine tekabül eder.

Pratikde, bu faizlerin, hakikî maliyet değerini tâyin için ihtiyatlarda olduğu gibi, her sene kazanç ve kayıp hesabında, masraflar hanesine kaydedilmesi temenniye şayandır.

Bu meblâğ bilânçonun pasifinde meselâ, «oto - finansman fonu» adı verilecek bir madde altında, Müessesenin müteakip sene için hesap esasını veren ve aşağıda verilen sair devamlı sermayeleri ile beraber toplanacaktır.

- Şirket sermayesi
- Reevalüasyon ihtiyatı
- Tahsisler ve iştirakler
- Oto - developman fonu
- Kanunî ihtiyat
- Serbest ihtiyat

Bu usul, bu tarzda ihtiyata alınan meblâğların, bir âmme hizmeti olarak, inhisara sahip, elektrik müessesesinin kaçınılmayacağı müstehliklerin aften taleplerini karşılama hususunda kullanılması bakımından da ayrıca doğrudur. Bu mecburiyetin zaten, Müessesenin kuruluş statüsünde de, bir mukavele karakteri verecek tarzda belirtilmesi yerindedir.

Hidrolisite bakımından müsait olmayan senelerde, bir bütçe muvazenesi tesis edecek tarzda tanzim edilmiş olan tarifeler, hidrolisite bakımından orta ve iyi senelerde, -ayrıca bir kâr marjının teessüsüne de imkân verir.

Bu marj, ya yeni tesislerin finansmanını tamamlamada ya da, burada amortismanları için herhangi bir hususun hesaba > katılmadığı istikrazların, bir kısmını geri ödemede kullanılır. Bu arada, bu tarz bir hizmet ifa eden hususi şirketlerin, sinai ve malî olmak üzere umumiyetle çift amortisman hakkına sahip olduklarını, ancak, meydana getirdiği tesisleri sonsuz olarak ehnde tutan Devlet Müesseseleri halinde, bu usulün doğrudanmıyacağını hatırlatmak yerinde olur.